

Covenant & Conversation

ת"סב
Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

RABİ LORD JONATHAN SACKS'IN (ה"צר) YAZI VE ÖĞRETİLERİNDEN

DEVARİM ÖZET

Tsedek: Adalet ve Şefkat

Moşe Bene Yisrael'e yönelik büyük veda konuşmasına, yani hayatının son hitaplarına başlarken, Sefer Devarim'e hâkim olan bir konuya, yani adalet konusuna odaklanır. Halkın yargıçlarına şöyle der:

"Kardeşleriniz arasındaki anlaşmazlıkları dinleyin ve ... adil yargıda bulunun. Yargıda taraf tutmayın: ... Hiç kimseden yılmayın, çünkü yargı Tanrı'ya aittir."

Buradaki anahtar sözcük, *tsedek*'tir ve genellikle *adalet* anlamıyla anlaşılır. Devarim kitabı boyunca karşımıza çıkar; geçtiği en ünlü yer de şu emirdir: "*Tsedeki, yalnızca tsedeki takip et; bu sayede yaşayacak ... ülkeyi miras alacaksın.*"

Yine de *tsedek* sözcüğünü tercüme etmek zordur, çünkü hukuki adaletten çok daha fazlasını ifade eder. Dürüstlük, hakkaniyet, namus, şefkat ve doğru olanı yapmak gibi fikirleri de bünyesinde barındırır.

Tora, hukuki adalet için genellikle *mišpat* gibi sözcükleri kullanır. *Tsedek* bunun ötesine geçer. Aynı zamanda *tsedaka* sözcüğüyle de aynı kökü paylaşır.

Bunu bir örnekle ortaya koyabiliriz. Eğer fakir bir kişi, tek mantosunu, aldığı bir borç karşılığında teminat olarak verirse, alacaklının bu mantoyu elinde tutması onun yasal bir hakkıdır. Ancak Tora, borçlunun gece boyunca ısınabilmesi için, alacaklının bunu her gece iade etmesini emreder.

Devarim'de bu bir *tsedaka* hareketi olarak sunulur. Şemot'taki paralel pasajda ise bu Tanrı'nın şefkati olarak açıklanır: "Ben lütufkârım."

Tora, salt adaletin yeterli olmadığını öğretmektedir. Yasal açıdan bir hakka sahip olmamıza rağmen, o hakkı kullanmanın yapılacak doğru şey olmadığı bazı zamanlar vardır. *Tsedek*, şefkatle dengelenmiş adalet anlamına gelir.

Bu da tarihin en büyük yanlış anlamalarından birini anlamamıza yardımcı olacaktır. Venedik Taciri'nde Shakespeare, Hristiyanlığın merhametini, Yahudiliğin adaletiyle kıyaslar ve sanki bunlar birbirinin karşıtıymış gibi bir tablo sunar. Oysa Yahudilikte adalet ve merhamet birbirinden ayrılamaz. *Tsedek* sözcüğünün ta kendisi, hem adaleti hem de şefkati kapsar. Buradaki ironiyi daha da derinleştiren nokta, Portia'nın ünlü konuşmasındaki, merhametin "gökten süzülen yağmur gibi" olduğuna dair imgelerde bile Moşe'nin Devarim'deki sözlerinin yankılanıyor olmasıdır: "Yağmur gibi damlasın öğretim... zira tüm yolları adalettir."

Peki, adalet Yahudilikte neden bu kadar merkezi bir yere sahiptir? Çünkü tarafsızdır. Tora, kanunun herkese, zengine ve fakire, güçlüye ve güçsüze, yerliye veya yabancıya karşı adil olmasını temin eder. Kanun önündeki eşitlik, Tanrı'nın huzurundaki eşitliği yansıtır. Moşe'nin yargıçlara söylediği gibi, "Yargı Tanrı'ya aittir". Adaletten asla ödün verilmemelidir - ne korkuyla, ne rüşvetle, ne de iltimasla.

Yahudilik bir sevgi inancıdır: "Tanrın A-Şem'i sev", "Akranını kendin gibi sev" ve "Yabancıyı sev". Fakat sevgi tek başına yeterli değildir. Eğer bize yalnızca sevgi rehberlik ediyorsa, elinde olsa kim sevdiklerinin iyiliği için kuralları eğip bükmezdi? Bu yüzden adalet Yahudilikte temel öneme

sahiptir. Tabii ki tek başına adalet de yeterli değildir. Şefkat olmadan, kanun bile zorluk ve eşitsizlik yaratabilir.

Tora bu yüzden bizden bu iki değeri bir arada tutmamızı istemektedir. Bize, insanlara adil davranılan, savunmasızların korunduğu ve adalete her zaman insanlık duygusunun rehberlik ettiği bir toplum inşa etmemiz çağrısı yapılmıştır.

Yahudilik sevgi ve adaletin her ikisine dayanan bir inançtır. Yahudilik bir şefkat inancıdır; zira şefkat olmazsa, kanunun ta kendisi eşitsizlik yaratabilir. **Adalet ile şefkatin birleşimi, düzgün bir toplumun ilk ön koşulu olan tsedek**dir.

Şabat Sofrası İçin Tartışma Soruları

1. *Tsedek* sözcüğü birçok farklı şekilde çevrilebilir. Bu sözcüğü siz nasıl yorumluyorsunuz?
2. Moşe, kimseden yılmamak gerektiğini, çünkü yargının Tanrı'ya ait olduğunu söylerken ne demek istiyordu?
3. Eğer bir yargıç olsaydınız, işinizin en zor yanı ne olurdu?

Bir Ana Fikir

Şefkatten yoksun bir adalet acımasız hale gelebilir; adaletten yoksun bir şefkat ise haksızlığa yol açabilir. Yahudilik bize, her ikisini bir arada tutmamız çağrısında bulunmaktadır.

Peraşayı Keşfedelim

HAZIRLAYAN: SARA LAMM

RABİ LORD JONATHAN SACKS'IN ÖĞRETİLERİNDEN ESİNLENİLMİŞTİR

Kısaca Peraşa

Devarim *peraşası* Tora'nın beşinci ve son kitabını açar. Bu kitabın bütünü, Moşe'nin, ölümünden ve halkın Yarden Nehri'ni geçmesinden yalnızca birkaç hafta önce Bene Yisrael'in yeni nesline yaptığı bir dizi veda konuşmasından oluşur. Kitap, Moşe'nin halka yönelik son mesajıdır.

Moşe, Sinay Dağı'ndan itibaren yaptıkları yolculuğun tarihini yeniden anlatarak başlar. Halka, liderlikte kendisine yardımcı olmaları için yargıçlar atadığını hatırlatır. Bu yargıçlara kesin talimatlar vermiştir: tarafsız olmalı, büyük ve küçüğü eşit şekilde dinlemeli ve kimseden yılmamalıdır, çünkü yargı Tanrı'ya aittir. Ardından, Moşe casusların trajik hikâyesini anlatır. Onların başarısızlığı, önceki neslin kırk yıl boyunca çölde dolaşmasına ve orada ölmesine sebep olmuştur.

Son olarak, Moşe, kısa bir süre önce Kral Sihon ve Kral Og'a karşı verilen savaşları ve Yarden'in doğu yakasında fethedilen toprakların Reuven ve Gad kabilelerine tahsis edilmesini hatırlatır.

Peraşa Aktivitesi

Yargıcın İkilemi

Bir kişiyi Yargıç rolü için seçin. Başka iki kişiye bir senaryo verilecek. Bu senaryoya göre aralarından biri bir kuralı ihlal etti, ama bunu iyi bir sebep için yaptı (örneğin biri son bisküviyi aldı, ama bunu yalnızca, onu ağlayan bir çocuğa vermek için yaptı). Yargıcın, bir yandan kuralı koruyan (**adalet**), ama diğer yandan anlayış da gösteren (**sefkat**) bir çözüm üretmesi gerekiyor. Hepiniz sırayla Yargıç olun. Bakalım en yaratıcı *tsedek* fikrini hanginiz akıl edecek.

HER YAŞ İÇİN BİR HİKÂYE

Çizgi

Aralık 2012’ydi ve İspanyol uzun mesafe koşucusu İvan Fernandez Anaya, İspanya’nın Navarra kentinde yapılan bir kros koşulusunda, dünyanın en iyi uzun mesafe koşucularından biri ve bronz olimpiyat madalyası sahibi olan Kenyalı Abel Mutai’nin hemen arkasından geliyordu.

İvan tüm yarış boyunca Abel’in hemen arkasında koşmuştu, ama onu geçebilecek kadar hızlı değildi. Finiş çizgisi görüldüğünde garip bir şey oldu. Abel yavaşladı ve durdu.

Yarış parkurundaki tüm işaretler İspanyolcaydı ve Abel bu dili anlamıyordu. Abel finiş çizgisini geçtiğini sanıyordu. Oysa hatalıydı. Hâlâ gidecek birkaç metresi daha vardı. İvan Abel’in arkasında, ona çok yakındı ve durumu hemen kavramıştı. Hızla onun yanından geçip gidebilirdi. Yarışı kazanabilirdi. Kimse onu suçlamazdı; ne de olsa sporda hataların, katlanılmayı gerektiren sonuçları vardır.

Ancak İvan öyle yapmadı. Koşmaya devam etmesi için Abel’e bağırdı. Fakat Kenyalı atlet İspanyolca anlamıyordu ve İvan’ın ne dediği konusunda hiçbir fikri yoktu. Bunun üzerine İvan onun yanında koşmaya başladı, el hareketleriyle gerçek finiş çizgisine işaret etti. Bir yandan ona yol gösterirken, diğer yandan onun bir adım gerisindeki konumunu korudu. Çizgiyi ilk Abel geçti. İvan ikinci geldi. Ardından bir muhabir İvan’a neden ileri atılıp birinciliği almadığını sordu.

İvan için cevap açıktı. “Hayalim, bir gün, birbirimizi kazanmaya ittiğimiz, bu yolda birbirimize yardım ettiğimiz türden bir toplum yaşamına sahip olmamız.”

Muhabir ısrar etti. “Ama neden Kenyalı’nın kazanmasına izin verdin?” İvan cevap verdi: “Onun kazanmasına izin vermedim. O zaten kazanacaktı. Yarış onundu.” Muhabir tekrar üsteledi. “Ama *sen* kazanabilirdin!” İvan ona bakıp cevap verdi: “Böyle bir zaferin ne kıymeti olurdu? O madalya bana nasıl bir şeref kazandırır?”

İvan antrenörüyle konuşmaya gittiğinde, davranışını onun da onaylamadığını gördü. “Büyük bir fırsatı teptin” dedi antrenörü. “Bir atletin amacı kazanmaktır!”

İvan hemfikir değildi. Ve anlaşılan tüm dünya da onun gibi düşünüyordu. Hikâye yeryüzündeki tüm ülkelerde duyuldu. Çünkü İvan, antrenörünün – ve muhabirin – anlamadığı bir şeyi anlamıştı: doğru olanı yapmak ve kazanmak her zaman aynı şey değildir. Ve aynı şey olmadıkları zaman, doğru olanı yapmak önce gelir. Abel’in şaşkınlığından kendisine avantaj çıkarmak mı? İşte bu, İvan’ın asla aşmayacağı bir çizgiydi. Kısacası, İvan *tsedekin* ne demek olduğunu gayet iyi biliyordu.

Kartlar ve Sohbet

Kartlar ve Sohbet destelerimiz her *peraşa* için bir kart içermektedir. Kartın bir yüzünde Tora'dan, üzerinde düşünmek ve tartışmak üzere ilginç bir soru bulacaksınız. Diğer yüzde Rabi Sacks'tan, *peraşanın* üzerine yeni bir ışık tutacak bir fikri keşfedeceksiniz.

"... itaatsizlik ettiniz... Çadırlarınızda homurdandınız..."

- Devarim 1:26-27

Moşe son konuşmasına, halka geçmişteki hatalarını hatırlatarak başlamıştır.

SORU:

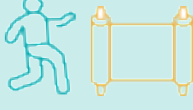
Eleştiri sizi geriletir mi, yoksa gelişmenize yardımcı mı olur?

Rabi Sacks şöyle açıklar:

"Biz kendi kendisini eleştiren bir halkız. Tanah, tüm ulusal edebiyatlar içinde en özeleştirel olanıdır. Biz başarısızlıklarımızı biliriz ve bu dürüstlükte hayranlık uyandıran bir yan vardır. Ancak bu asla bizi ümitten yoksun bırakmamalıdır. Yahudi liderliği, Hahamlarımızın anladıkları şekliyle, acılarla dolu emsalsiz bir tarihe sahip olmasına rağmen hâlâ varlığını sürdüren, hâlâ gelişen ve Tanrı'ya hâlâ tanıklık eden Yahudi halkı için sevgi, saygı, hatta huşu duygularının ifade bulmasını sağlamakla ilgilidir. Gerek dâhili, gerekse de harici anlamda bizi eleştiren kişiler açısından kıtlık yoktur. Denge adına ihtiyacımız olan şey, evet, kusurlarımızı gören, ama bunun yanında erdemlerimizi de gören kişilerin sesidir."

- **Kartlar ve Sohbet** hakkında daha fazlası için <https://rabbisacks.org/cards-and-conversation> bağlantısını ziyaret edebilirsiniz.

Pratikte Peraşa

HAFTANIN DEĞERİ

Adil Yargı

Devarim *perasha*sı, adalet sistemi hakkında çarpıcı bir emir içerir: “Yargı sürecinde, yargıç, şiddete eğilimli bir kişiden korkmamalıdır” (bkz. Devarim 1:17). Adalet tamamen tarafsız olmalıdır. Bir yargıç, fakir karşısında zengini kayıramaz ve güçlü bir kişiden duyduğu korku nedeniyle kanunu eğip bükemez. Yargı Tanrı’ya ait olduğundan, asla korku veya kayırmacılık sebebiyle ondan ödün verilemez. Bu yalnızca hukuki bir ilkeden ibaret değildir; Tanrı’nın sureti ile inşa edilen bir toplumun temelidir.

PRATİK KONUŞALIM

Siz kimi yargılıyorsunuz?

Bu fikri pratiğe dökmek düşündüğünüzden çok daha zor olabilir. Güvenlik ihtiyacından, başkalarından üstün hissetme arzusundan veya bilinmeyen hakkında duyulan güvensizlikten dolayı, insanlar çoğu zaman başkalarında sorunlar arayabilir ve çevrelerindeki insanlara eleştirel bir şekilde yaklaşmak için sebepler bulabilir.

Bu kanunun amacı, bize başkalarını olumlu bir gözle, hakkaniyetle, ödün vermeden ve kayırmacılık yapmadan görmeyi öğretmektir. Bu yüzden, kendinizi başkalarına karşı eleştiri düşünceleriyle dolu bulduğunuzda veya bir ebeveyn, kardeş veya arkadaş olarak bir kuralı uygulatmanız gerektiğinde, tepki vermeden önce biraz durun. Hakikatten ödün vermeyin, ama kendinize bir sorun: Bunu nasıl şefkatle yaparım?

Şunu Bir Dene

GENÇ ÖĞRENCİLER

Bir oyun düşünün. Katı bir kuralı var: Topu düşürürseniz oyundan çıkarsınız. Şimdi bir arkadaşınızın, yanından geçen birinin ipine takıldığı için topu düşürdüğünü hayal edin. Kural, arkadaşınızın oyundan çıkması gerektiğini söylüyor, ama bu adil midir? Kurallara ihtiyacımız vardır, ancak aynı zamanda durumu tüm yönleriyle değerlendirmemiz de gerekir. Arkadaşınıza nasıl *tsedek* ile davranırdınız?

İLERİ DÜZEYLİ ÖĞRENCİLER

İbranicede adalet ve merhamet birbirinin karşıtı değildir. Aksine, bu ikisi, tek bir sözcük – *tsedek* – içinde birbirine bağlıdır. Shakespeare, Venedik Taciri adlı eserinde Hristiyanlık anlayışında “merhamet” ile “adalet” arasındaki görünür karşıtlığı vurgulamak için kullandığı kaynağın ta kendisini Yahudilikten almıştır. Adalet ve şefkati bir arada tutmak neden bu kadar zordur?

Katmanlı Öğrenim

Rabi Sacks'ın çeviri ve açıklamalarıyla Koren Sacks Humash'tan aktardığımız bakış açılarıyla, 'Tora'da adım adım ilerleyin. Her adım sizi biraz daha derine götürecek ve tıpkı Rabi Sacks'ın öğrettiği gibi 'Sohbet olarak Tora'yı davet edecektir.

Devleri Hatırlamak

KATMAN 1: TORA'NIN METNİNE BAK - DEVARIM 2:10

”עַם גָּדוֹל וְרַב וְרָם, פְּעֻנְקִים...”

KATMAN 2: RABİ SACKS'IN ÇEVİRİSİNİ OKU

“Büyük, kalabalık ve devler kadar uzun boylu bir halk...”

KATMAN 3: ANLAMI HAKKINDA DÜŞÜN

Moşe çöl yolculuğunu yeniden anlatmaktadır ve bu anlatımı sırasında, bir zamanlar ülkeye hâkim olan dehşet verici devlerden – Anakim ve Og’dan – söz etmek için duraksar. Bu korku salan halklar artık yoktur, tarihten silinmiş ve unutulmuştur. Buna karşılık, Moşe’nin hikâyesi her yıl Şabat sofrasında yeniden anlatılmakta ve her zamanki kadar canlı bir anlatımla aktarılmaktadır. Sizce bir hikâye unutulmuşken, diğer bir hikâyenin anlatımına devam ediliyor olmasının sebebi nedir?

KATMAN 4: RABİ SACKS'IN AÇIKLAMASINI ÖĞREN

“Anakim ve Og, o dönemin efsanevi anlatımlarında ne kadar canlı bir yere sahip olsalar da, bizim için artık faydalı bir referans noktası değildirler. Buna karşılık Moşe’nin her yıl sürekli tekrarlanan hikâyesi bizim için her zaman olduğu kadar canlıdır. Geçmişte kalan halklara yönelik üstü kapalı göndermeler, tarih ve bellek arasındaki derin farkı vurgular. Tarih (history), “onun hikâyesi”dir (his story) – başka bir zamanda başka bir kişinin başına gelmiş bir olaydır. Bellek ise benim hikâyemdir – benim başıma gelmiş ve kimliğimin bir parçası olan bir şeydir. Tarih, bilgidir. Onun aksine, bellek, benim kimliğimin bir parçasıdır. Başka halkların, kültürlerin ve uygarlıkların tarihini inceleyebilirim. Bunlar benim bilgimi derinleştirir ve ufku genişletir. Ancak bunlar beni hiçbir şekilde bağlamaz. Onlar geçmişin ta kendisidir. Bellek ise geçmişin şimdiki halidir, zira benim içimde yaşamaya devam etmektedir. Bellek olmadan bir kimlikten bahsetmek mümkün değildir.”

KATMAN 5: DÜŞÜN VE CEVAP VER

Kendi sorularınızı da ekleyin! Öğrendiklerinizi Tora'daki diğer örneklerle ve kendi yaşamınıza da uygulayın...

Yahudi belleği nostalji değildir. Geçmiş şimdiki yapma, "Bu olay, uzun zaman önce başka birinin değil, bizzat benim başıma geldi" deme eylemidir. Her Pesah'ta Mısır'dan Çıkış hikâyesini yeniden anlatmamızın, Tişa BeAv'da oruç tutmamızın ve Moşe'nin Devarim'deki sözlerinin hâlâ bize hitap ediyor olmasının sebebi budur.

1. Yahudi tarihini bilmekle onu kendi hikâyeniz olarak hissetmek arasındaki fark nedir?
2. Yahudi geçmişinde, sizin için kişisel açıdan anlam ifade eden bir an var mı? Neden?
3. Kişisel belleğinizden gelecek nesle hangi yaşamışlığı aktarmak istersiniz?

Koren Sacks Humash hakkında daha fazlası için <https://rabbisacks.org/books/the-koren-sacks-humash> bağlantısını ziyaret edebilirsiniz.

The Rabbi Sacks Legacy, Rabi Lord Jonathan Sacks'ın bir Tora öğretmeni, bir liderler lideri ve ahlaki bir ses olarak zaman üstü ve evrensel hikmetini devam ettirmektedir.

Rabi Sacks'ın birçok yazısını, yayınlarını ve konuşmalarını keşfetmek veya Legacy'nin çalışmalarını desteklemek için www.RabbiSacks.org, adresini ziyaret edin ve The Rabbi Sacks Legacy'yi sosyal medyada takip edin: @RabbiSacks

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle.